

روش معاشرت با مردم از نظر حضرت
علي -عليه السلام- را بنویسید؟

منبع:

سوال

روش معاشرت با مردم از نظر حضرت علي -عليه السلام- را بنویسید؟

پاسخ

قبل از پرداختن به پاسخ اصلي لازم است به این نکته اشاره شود که: اسلام دین صفا و صمیمیت، برادری و محبت و سازندگی است. آموزه‌هایش صلح، سلامت فردی و اجتماعی، امنیت، نشاط و عدالت را به نمایش می‌گذارد و آداب اجتماعی‌اش کرامت انسان‌ها و محبت و اخلاص را. امیرمؤمنان علي -عليه السلام- با استفاده از همین آموزه‌های رهایی بخش و سازنده الهی آداب معاشرت با مردم را در رفتار و کلمات ارزشمند خود بیان نموده است. گرچه نمی‌توان همه اصول و روش‌های معاشرت از نظر آن حضرت را در این نوشتار بیان کرد اما محوری‌ترین روش‌ها و آداب معاشرت با مردم از نظر حضرت علي -عليه السلام- عبارتند از:

1- رابطه دوستانه و حاکی از صمیمیت:

یکی از مسائل مهم در زندگی برقراری پیوند دوستی و صمیمیت با دیگران است. در اسلام روابط اجتماعی بر پایه دوستی بنا شده است لذا حضرت علي -عليه السلام- سفارش نموده است که: دوستان خود را زیاد یاد کنید که آنان در دنیا یار و یاور شما و در آخرت شفاعت خواه شما هستند. [1] و یا در جای دیگر خطاب به مالک اشتر می‌فرماید: قلب خویش را از مهر مردم و دوستی و لطف آنان سرشار کن: هرگز مبادا که درنده خون آشام باشی که خوردن مردم را غنیمت بشماري، چرا که مردم دو گروه‌اند: یا برادران دینی تویی یا در آفرینش همانند تویی. [2] از این دو روایت و ده‌ها روایت دیگر از علي -عليه السلام- و نیز سیره عملی آن حضرت استفاده می‌شود که اصل نخست در معاشرت با مردم دوستی و اظهار علاقه به دیگران است. امامان معصوم -علیهم السلام- برای استحکام بخشیدن به روابط اجتماعی و مردم دوستی دستور داده‌اند نسبت به دیگران اظهار محبت کنیم و از علاقه باطنی که به آنان داریم پرده برداریم. امام صادق -عليه السلام- می‌فرماید: آنگاه که به یکی از برادران دینی علاقه مند شدي، علاقه و دوستی‌ات را به او بیان کن. [3] مردم دوستی از نظر اسلام یکی از جلوه‌های خدا دوستی است. یکی از نتایج طبیعی مردم دوستی این است که دیگران نیز انسان را دوست می‌دارند.

2- خوش رفتاری و حُسن معاشرت؛

خوش اخلاقی و برخورد شایسته یکی دیگر از اصول معاشرت با دیگران است که معصومان -علیهم السلام- و از جمله علي -عليه السلام- از آن به حُسن خلق تعبیر کرده‌اند. و در برخورد با دیگران رعایت آن را سفارش نموده‌اند. در روایتی از آن حضرت آمده است: هیچ آسایش و لذتی گوارتر از حُسن خلق نیست. [4] از نظر مولا خوش رفتاری و حُسن معاشرت با دیگران، بهترین نعمت [5] راه سالم ماندن در دنیا، [6] نشانه فروتنی، [7] وسیله عزت و سرافرازی [8] و راه نفوذ در دلها [9] است، آنچه بیان شد، برخی آثار و فواید حُسن خلق بود که در کلمات ارزشمند

حضرت علي -عليه السلام- به آن اشاره شده است، اما نکته‌اي که لازم است يادآوري شود اينکه حُسن خلق چيست؟ در صورتي مي‌توانيم در رفتار و برخوردهاي خود با ديگران با حسن خلق رفتار کنيم که اول معنا و نشانه‌هاي حسن خلق را خوب بشناسيم، روايت شده است که شخصي از امام صادق -عليه السلام- در مورد نشانه‌هاي حسن خلق پرسيد، امام براي خوش اخلاقي سه نشانه ذکر فرمودند: حسن خلق آن است که با مردم با فروتني برخورد کني، سختن پاکيزه باشد و با برادر ديني خود با گشاده رويي ملاقات کني [10] خداوند نيز در قرآن مي‌فرمايد: با مردم با سخن خوش سخن بگويد. [11] ظاهر آيه دلالت دارد که مسلمانان بايد با همه انسان‌ها اعم از کافر و مسلمان با عفت و کلام به نيکي سخن بگويند. بعضي گفته‌اند آياتي که بر واجب بودن ناسزا بر کفار و جنگ با آنان دلالت مي‌کنند اين آيه را نسخ کرده با تخصيص زده است. [12]

3- صدق و راستي؛

يکي ديگر از روشهاي معاشرت با مردم از نظر حضرت علي -عليه السلام- رعايت صداقت و راستي است. در اين خصوص حضرت علي -عليه السلام- مي‌فرمايند: صداقت و راستي محکمترين پايه ايمان است. [13] همچنان در جاي ديگر فرموده است: راست‌ترين سخن آن است که زبان حال به آن گويا باشد. [14] يعني بايد در منش و رفتار و نحوه برخورد و معاشرت صداقت خويش را نشان دهيم. روابط انسان با ديگران اگر مبتني بر صداقت و راستي نباشد قهراً رابطه ثمربخش و مفيد و پايدار نخواهد بود.

4- وفاداري؛

وفاداري يکي ديگر از اصول نظام معاشرتي اسلام است که حضرت علي -عليه السلام- درباره آن مي‌فرمايند: چه زشت است بریدن بعد از پيوستن و بي‌وفايي بعد از پيوند برادري و دشمني بعد از دوستي. [15] و همچنان در کلمات گهربار آن حضرت آمده است که: وفاي به عهد از نشانه‌هاي افراد متدين است. [16]

5- ادب و رعايت احترام به ديگران؛

احترام به شئون مردم و حفظ حریم و شخصيت ديگران نيز يکي ديگر از اصول معاشرتي اسلام است که در اين خصوص روايات زيادي از حضرت علي -عليه السلام- رسیده است و در اين جا به برخي از آنها اشاره مي‌کنيم.

حضرت جايگاه «ادب» را بالاتر از جايگاه «عقل» دانسته است و مي‌فرمايد: هر چيزي محتاج عقل است و عقل محتاج ادب. [17] همچنان مي‌فرمايد: ادب بهترين خصلت است. [18] اما اينکه حقيقت ادب چيست و چگونه مي‌توان ادب را رعايت کرد، حضرت فرموده است: برترين ادب آن است که انسان از حدود خود خارج نشود و از قدر و شأن خويش تجاوز نکند. [19] يعني هم در برابر خدا و هم در برابر ديگران خود را برتر از آنچه هست جلوه ندهد بلکه تواضع و فروتني و اخلاص را در معاشرت با ديگران به نمايش بگذارد.

6- رعايت انصاف؛

يکي ديگر از اصول اخلاقي که در معاشرت با مردم بايد رعايت شود، انصاف است. انصاف در روابط اجتماعي به معنای نصف کردن سود و زيان را ميان خود و ديگران مي‌باشد. انصاف از روح گذشت و احترام ديگران ناشي مي‌شود و شخص منصف کسي است که براي ديگران حقوق عادلانه قايل باشد. حضرت علي -عليه السلام- درباره انصاف فرمود: هر کس با مردم به انصاف رفتار کند، خداوند به عزتش بيفزويد. [20] حضرت علي -عليه السلام- در فرمانش به مالک اشتر نوشت: نسبت به خدا و بندگانش انصاف را از دست مده و نسبت به اطرافيان و خانواده و

زیردستان انصاف داشته باش، که اگر انصاف را پیشه خود نسازی ستم کرده‌ای و کسی که به بندگان خدا ستم کند، خدا دشمن او است. [21] از این روایت، اهمیت انصاف در روابط بین فردی، به خوبی روشن می‌شود. انسان نسبت به اطرافیان و هم نسبت به زیردستان باید انصاف را رعایت کند.

7- عفو و گذشت؛

روح گذشت از تقصیر دیگران و نادیده گرفتن خطاهای آنان، یکی دیگر از مکارم اخلاق و آداب معاشرت است. امیر مؤمنان در این خصوص می‌فرمایند: عفو و گذشت به هنگام قدرت، روش فرستادگان الهی و اهل تقوا است. [22] و عفو و گذشت حضرت علي -عليه السلام- در جنگ احزاب نسبت به عمرو بن عبدود، معروف و ضرب المثل روزگار است. ما در جامعه‌ای زندگی می‌کنیم که افراد آن درک‌های متفاوت، اخلاق گوناگون، طبع‌ها و مزاج‌های متباین از هم‌دیگر دارند، بنابراین چگونه می‌توان در میان چنین انسان‌هایی بدون صبر و روحیه گذشت زندگی کرد؟ کدام يك از ما عیبی نداریم و کدام يك از ما دوست نداریم عیب ما مورد گذشت قرار گیرد؟ کدام يك از ما دوست نداریم خدا او را ببخشد؟ پس باید مردم را ببخشیم، تا خدا ما را ببخشد. خداوند در قرآن می‌فرماید: باید بخشش کنید و لغزش‌های دیگران را نادیده بگیرید آیا دوست نمی‌دارید خداوند شما را ببخشد؟ [23]

آنچه بیان گردید، اصول معاشرت با مردم از نظر علي -عليه السلام- بود که در واقع برگرفته از اصول اخلاقی اسلام و آموزه‌های تربیت دینی است. در کلمات همه معصومین -علیهم السلام- اصول یاد شده مورد تأکید واقع شده است، روش‌های دیگری نیز در این زمینه وجود دارد که این مختصر را مجال ذکر آنها نیست.

پی نوشت ها:

- [1] . شیخ حر عاملی، وسائل الشیعه.
- [2] . نهج البلاغه، نامه 53.
- [3] . کلینی، محمد بن یعقوب، اصول الکافی، ج 2، ص 644.
- [4] . آمدی، غرر الحکم و درر الکلم، ص 255، ج 5379.
- [5] . مجلسی، محمدباقر، بحار الانوار، ج 71، ص 345.
- [6] . همان، ج 77، ص 209.
- [7] . همان، ج 69، ص 404.
- [8] . همان، ج 77، ص 268.
- [9] . آمدی، غرر الحکم و درر الکلم، ص 255.
- [10] . مجلسی، محمدباقر، بحار الانوار، ج 68، ص 398.
- [11] . بقره/83.
- [12] . فخر رازی، تفسیر کبیر، ج 3، ص 168.
- [13] . غرر الحکم و درر الکلم، همان.
- [14] . همان.
- [15] . مجلسی، بحار الانوار، ج 7، ص 210.
- [16] . قمی، عباس، سفینه البحار، ج 2، ص 675.
- [17] . محمدی ری‌شهری، محمد، میزان الحکمه، ج 1، ص 69.
- [18] . همان، ص 66.

[19] . همان، ص 73..

[20] . اصول کافی، ج 1، ص 87، ح 42.

[21] . نهج البلاغه صبحي صالحی، نامه 53.

[22] . سفینه البحار، ج 2، ص 207.

[23] . نور/22.